

Skrb in zaupanje

(prispevek za Slovenski kulturni plenum, 2010)

Začel bom z lepo mislijo iz uvodnega gradiva, namreč da imamo kljub kriznim časom "pravico do vsaj malo optimizma". Teze, ki jih je pripravil uvodničar (*nota bene*, ravno trinajst jih je), so po moji presoji kljub vsemu preveč pesimistične. Osebno menim, da Slovenija dandanes ni "v vsestransko kriznem položaju", vsaj nič bolj kot druge primerljive države, smo pa seveda v *raznih* konkretnih kriznih položajih, soočeni z nedvomno težkimi problemi, ki jih moramo venomer znova premisliti in reševati. Tudi na področju kulture. In na drugih področjih s pomočjo kulture, ki naj ima osrednje mesto v našem javnem in zasebnem življenju.

Najprej bi rad pripomnil, da procesa globalizacije ne moremo reducirati zgolj na njene negativne učinke; globalizacija ni le "politični projekt na videz anonimnega multinacionalnega kapitala", čeprav je seveda tudi to, v revnih državah žal predvsem to (mednje pa Slovenija gotovo ne sodi) – ampak je vendarle *tudi* proces nastajanja *planetarne civilizacije* in s tem rojevanja neke nove planetarne zavesti. Ne gre zgolj za neokolonializem, ki naj bi ga Zahod, zlasti ZDA in Evropa, vsiljeval drugim kulturam, temveč za postopno uveljavljanje nekih skupnih, bolj ali manj *racionalnih* (namenoma ne rečem demokratičnih) standardov v politiki, ekonomiji in tehnologiji – in to *navkljub* vsem iracionalnim, nedvomno slabim in tudi grozljivim vidikom, ki spremljajo ta globalni proces: kapitalski interesi multinacionalk, negativne ekološke posledice, neupravičeni vojaški posegi itd. – Pred nekaj dnevi sem na televiziji gledal novejši dokumentarec o Braziliji: ta velika dežela se kljub vsem težavam dviga iz revščine in kriminala. V njej modro vladajo zmerni socialdemokrati, ne pa kaki radikalni "komunisti 21. stoletja" *à la* Hugo Chávez (dolgoročno v družbenem razvoju ni nobenih "bližnjic"). S kulturnega vidika se z globalizacijo ne širijo zgolj Coca Cola, McDonalds in Google, ampak tudi – vzporedno z njimi, ne zaradi njih – *zavest o skupnem planetu Zemlji*, globalno zavedanje, da smo poleg tega, da pripadamo vsak svojemu narodu, tudi "državljeni sveta", in to je dobro. V tej nastajajoči planetarni skupnosti pa seveda moramo ohraniti *različnost*, kulturno policentričnost, "večglasje".

In zdaj k 5. točki gradiva, k problemu pod naslovom "Odrekanje slovenstvu?", ki ga bom na kratko komentiral. Seveda sem proti odrekanju slovenstvu, tako načelno kakor tudi v svoji lastni delovni in ustvarjalni praksi: drugače kot nekateri moji stanovski kolegi filozofi sem prepričan, da moramo glavnino svojih spisov pisati v slovenščini, angleščina pa naj bo le most v širši svet; mimogrede naj povem, da svoje ustvarjalne čase večinoma preživljam v eni izmed lepih slovenskih vasic, na Krasu, in da svoje domovine Slovenije ne bi zamenjal za nobeno drugo deželo na svetu (to pravim zato, da mi ne bi kdo očital pomanjkanja domoljubja). *Toda* – po drugi strani menim, da moramo dandanes bolj kot naši predniki, ki so bili postavljeni pred drugačne naloge, *brzdati pretirano slovenstvo*, ki se lahko kaj kmalu sprevrže v evroskepticizem in, kar je seveda še hujše, v ksenofobijo. Dejstvo je, da smo postali člani Evropske skupnosti, to je bila naša želja, naš cilj, in seveda iz te pripadnosti sledi tudi to, da smo se morali odpovedati delu naše nacionalne suverenosti, tako politične kot ekonomske. Osebno mislim, da je tudi to dobro, vsaj dolgoročno, med drugim zato, ker delni prenos suverenosti na širše strukture omejuje moč lokalnih avtokratov, ki jih, žal, nikoli ne zmanjka. – Pa še nekaj: Slovenci še zdaleč nismo kak "izvoljeni narod", ki bi lahko reševal usodo Evrope, kaj šele sveta, zavedati se moramo svoje relativno skromne teže v mednarodni

skupnosti, ki pa je zdaj, s članstvom naše samostojne države Slovenije v združeni Evropi večja, kot je bila kdajkoli prej!

Gre torej za "odrekanje" tistemu, kar je bilo in je še v slovenstvu slabega. Ena izmed glavnih težav današnjega "slovenstva", ki se kaže tako navznoter kot navzven, je naša *kronična ideološka razdvojenost*, razcepljenost na "leve" in "desne", kar se pri nas razume na "naše" in "njihove" oziroma na "nas", ki imamo prav, in na "tiste druge", ki nimajo prav. Seveda je bipolarnost bolj ali manj izražena značilnost vseh demokratskih sistemov, vendar je naša razdvojenost postala, žal znova, že kar *patološka*, saj se iz politike zajeda v vse družbene sfere, v ekonomijo, kulturo, medije itd. – Z uvodničarjem se strinjam, da je za to bolešno razdvojenost v precejšnji meri sokriva tudi katoliška Cerkev oziroma njeno ideološko vodstvo. O tem bomo najbrž govorili pozneje (pri 9. točki), tu naj le izrazim svojo skepso do stavka, ki smo ga nedavno slišali iz ust novega nadškofa, češ da se "Cerkve ni treba bati". Zgodovina, tudi novejša, žal govori drugače. Morda se Cerkve v prihodnosti res ne bo treba več bati, vendar po mojem mnenju šele tedaj, če se bo kot velika in nedvomno pomembna družbena institucija popolnoma in brez zadržkov ločila od države, tj., ko se ne bo več vmešavala v politiko, državne organe, javno šolstvo itd. In ko bo Cerkev resnično več do nebeškega kakor do zemeljskega kraljestva. Žal je tudi sprva iskreno mišljena "narodna sprava" postala za nekatere predvsem politična investicija pri krepitvi družbene moči.

Slovenci smo "narod pesnikov", naša nacionalna ikona je Prešeren, kar je seveda lepo in prav, po drugi strani pa je treba tudi priznati, da je poveličevanje slovenske pesniške karizme včasih malce *pretirano* (premišljeval sem, kateri izraz naj uporabim na tem mestu, da spet ne bi kdo mislil, da zavračam naše "prešernovstvo"). O tem, da ima in mora imeti kultura pomembno mesto in vlogo v družbi in politiki, ni nobenega dvoma. Toda, ker so pri nas pesniki kulturniki *par excellence*, se je včasih težko izogniti vtisu, da bi bili radi obenem "zunaj" in "znotraj" vseh družbenih dogajanj, neodvisni in hkrati angažirani, ob tem pa že sama narava pesniške domišljije nenehno presega dosegljivo realnost – drugače rečeno, pesniki vidijo (ali vidimo, saj sem tudi sam kanček pesnika) družbene, politične in tudi filozofsko miselne sfere marsikdaj precej po svoje, včasih preveč utopično, drugič preveč "usodno". Na primer, v nekaterih uglednih pesniških in/ali kulturniških krogih je že desetletja prisotno prepričanje, da sta sodobna znanost in tehnika največje "zlo Zahoda", da sta zli v "svoji biti", ker naj bi ogrožali samo bistvo človeka, in na to bojazen se navezuje tarnanje nad "krizo zahodne civilizacije", ki (če spet navedem stavek iz gradiva) "temelji na modelu mišljenja, ki se razvija že vsaj petsto let in prevladuje v svetu, vsaj v Evropi in Ameriki" – ta "zahodni model" pa naj bi bil človeško in duhovno slab ter neizogibno agresiven do drugih kultur.

Drži sicer, da je ta civilizacijski pesimizem vzniknil prej v filozofiji kot v pesništvu, toda mnogo pesnikov mu je sledilo z melanholijo in nostalgijo. Tudi sam občutim tesnobo ob misli na prihodnost našega sveta, obenem pa poskušam biti bolj optimističen: Zahod ni le naša usoda, sploh pa ni samo zla usoda, ampak je *naša duhovna domovina in naša prihodnost, naše upanje*. Čeprav ni mogoče zanikati, da se je v zadnjih petsto letih zgodilo na Zahodu in zaradi prevlade Zahoda tudi v drugih kulturah mnogo hudega, strašnega, ob tem ne smemo pozabiti na vse tisto, kar je naša zahodna civilizacija v novem veku ustvarila dobrega, lepega, veličastnega, od Leonardovih slik, Beethovnovih simfonij in Kantove filozofije do penicilina, računalnikov in vesoljskih ladij – zato ostanimo kljub naši "razdvojeni zgodovini, nejasni sedanjosti in negotovi prihodnosti" (kot piše v uvodni tezi tega plenuma) vendarle optimisti! Upravičena skrb za prihodnost naj se prepleta z vedro radostjo bivanja in zaupanjem v našo skupno pot. Slovenci še zmeraj občutimo, sicer drugače kot v epskih in tragičnih časih naših očetov in dedov, strah in pogum, danes pa sta od njiju pomembnejša skrb in zaupanje.